

Integrale beleidsnota Gezondheid en Sport 2024 – 2027

Voorwoord

Iedereen wil oud worden, maar niemand wil oud zijn, is een uitspraak die wij hier thuis vaak zeggen. Ouderdom komt immers met gebreken. In een tijd waarin alles maakbaar lijkt te zijn, krijgt gezondheid in al haar facetten soms toch (te) weinig aandacht. Natuurlijk gaan we naar de dokter als we echt ziek zijn, maar zaken die ervoor kunnen zorgen dat we niet ziek worden, daar zijn we vaak te druk voor, die vinden we lastig, soms ook gewoon betuttelend en soms missen we gewoon een netwerk om ons heen. Iemand die we om hulp kunnen vragen, iemand die naar ons omkijkt. Het is belangrijk om als inwoner, maar vooral ook als gemeente aandacht te hebben voor positieve gezondheid. Uit onderzoek is gebleken dat mensen naast lichamelijke gezondheidsaspecten ook zingeving, meedoen en kwaliteit van leven belangrijk vinden. Positieve gezondheid is ook het uitgangspunt in de transformatie Sociaal Domein. In deze integrale visie Gezondheid en Sport hebben we al deze aspecten samen gebracht: *we willen dat zoveel mogelijk inwoners (langer) gezond, vitaal en in beweging zijn én blijven. Op naar een gezond Buren 2040!*

Als we gezond zijn, hebben we 1000 wensen. Als we ziek zijn, maar één.. We jagen door onze dagen en alles moet snel-snel-snel. Daarom staat praten over gezondheid, vaak niet zo hoog op de agenda. Pas als daar iets gaat haperen, wordt het ineens wel belangrijk. Mensen worden dankzij goede gezondheidszorg steeds ouder, maar daarmee neemt het risico op kwaaltjes ook toe. En de handjes in de gezondheidszorg om iets met de kwaaltjes te doen, nemen juist af. Dan rijst de vraag: kunnen we zelf hier iets aan doen? We weten dat de beleving van gezondheid afhankelijk is van de (kr)acht van mensen – spierkracht, veerkracht maar zeker ook: aandacht. Vanuit de gemeente Buren willen we daarom mensen helpen om die krachten te versterken. Sport en bewegen kan daar bij uitstek bij helpen. Omdat bewegen mensen sterker maakt en daarbij weerbaarder. Omdat sporters leren te incasseren en daarmee veerkracht krijgen om om te gaan met tegenslagen. Maar zeker ook omdat samen bewegen plezier geeft. Wij willen daar als gemeente aan bijdragen zodat iedereen de kans krijgt om wel 1000 wensen te houden. Laten we zorgen dat Buren Beweegt uiterlijk in 2040 onderdeel uit gaat maken van het DNA van Buren!

Monique Bettink-Pierik, wethouder Sociaal Domein, gemeente Buren

&

Martine de Bas, wethouder Sport, gemeente Buren

Op weg naar een gezond Buren 2040!

Leven en bewegen in goede gezondheid, op een prettige en veilige plek met voldoende ontwikkelmogelijkheden. Dit is hetgeen we elke inwoner van Buren toewensen. Jong, oud, groot of klein; we willen dat zoveel mogelijk inwoners (langer) gezond, vitaal en in beweging zijn én blijven.

We streven naar het zijn van een gemeente waar in gezondheid en sport niet alleen worden gezien als een persoonlijke keuze, maar ook als een collectieve verantwoordelijkheid. Dat betekent bijvoorbeeld dat sporten en bewegen leuk moet zijn en leuk moet blijven en dat we tegelijkertijd de beweging inzetten waarbij er meer aandacht is voor de bredere facetten die gezondheid (middels onder andere sport en bewegen) met zich meebrengen. Denk aan het tegengaan van eenzaamheid en het welzijn van ouderen, maar ook het creëren van een sterke en solide basis bij sportverenigingen. Op deze manier werken we samen aan een duidelijk en herkenbaar verhaal: 'Buren Beweegt!'.

Buren Beweegt! Is ons uitgangspunt

We nemen je mee in dit verhaal van 'Buren Beweegt!'. We gaan werken aan een gezond Buren vanuit een toegankelijk een laagdrempelige organisatie voor alle Burense (sport)verenigingen, –organisatie en inwoners van Buren. Met de oprichting van een nieuwe organisatie **Buren Beweegt!** wil de gemeente Buren de komende jaren uitvoering geven aan de in dit document gestelde ambities en doelen. Met de op- en inrichting van een nieuwe organisatie 'Buren Beweegt!' realiseren we één centraal ondersteuningspunt op het gebied van gezondheid en sport.

De drie speelvelden van 'Buren Beweegt!'

Om inwoners te informeren, enthousiasmeren en stimuleren naar (het behoud van) een gezonde leefstijl, sporten en bewegen heeft de gemeenteraad gekozen voor ontwikkeling. We richten ons de komende jaren op:

- het bevorderen en behouden van een gezonde leefstijl en vitaliteit bij inwoners;
- meer aandacht voor maatschappelijke problematieken die de gezondheid kunnen beïnvloeden, zoals armoede, eenzaamheid of inclusiviteit;
- het investeren in de beweegmogelijkheden in de openbare ruimte;
- extra stimuleren van sport en bewegen in zowel individueel- als groepsverband;
- het bieden van ondersteuning (op de maatschappelijke functies) van sportverenigingen.

Dit gaan we doen aan de hand van drie speelvelden. Elk speelveld kent concrete uitgangspunten en is voorzien van ontwikkelopgaven (zie uitwerking in de hoofdstukken 2 t/m 4) voor de komende jaren.

Speelveld 1 'Een gezonde leefstijl voor iedereen!'

- Een gezonde(re) leefstijl is een haalbaar doel voor al onze inwoners, waarbij we sport en bewegen binnen het sociaal domein beter benutten. Hierbij gaat het juist om het gezamenlijk organiseren en inzichtelijk maken van een toegankelijker programmering en het activeren van inwoners. Hierdoor gaat er meer aandacht zijn voor ontmoeting, het tegen gaan van eenzaamheid en de mentale gezondheid.
- We leggen een (grotere) focus op de positieve effecten van een gezonde leefstijl.
- Sport, bewegen en cultuur is toegankelijk voor iedere inwoner van Buren.
- Gezondheid is een integraal onderdeel bij nieuwe besluiten of nieuw gemeentelijk beleid.
- We verstevigen het voorliggend veld en de sociale basis. Inwoners zijn steeds beter in staat eigen keuzes te maken als het om hun gezondheid gaat.

Speelveld 2 'Samen bouwen aan een stevig Burens speelveld'

- Vitale, maatschappelijk betrokken en toekomstbestendige sportverenigingen zijn van grote waarde als het gaat om een sportieve en verbonden samenleving.
- We werken vanuit een toegankelijke en laagdrempelige organisatie Buren Beweegt!

Speelveld 3 'Een gezond en goed ingerichte omgeving nodigt uit tot bewegen'

- Voor de leefbaarheid in de kernen is de openbare buitenruimte iedereen toegankelijk. We faciliteren een beweegvriendelijke omgeving met aantrekkelijke plekken om (gratis) te recreëren, bewegen en te sporten voor het bevorderen van een gezonde leefstijl.
- Bewegende/vriendelijke omgeving is een integraal onderdeel bij nieuwe besluiten of nieuw gemeentelijk beleid in het fysieke domein.

Financieel kader

Om samen op weg te gaan naar een Gezond Buren 2040 zullen we gebruik maken van bestaande middelen, maar is er ook extra budget nodig. Met het herstructureren van budgetten is het haalbaar om binnen de huidige begroting, uitvoering te geven aan dit beleid.

Monitoring en evaluatie

We gebruiken de meest actuele beschikbare data en zijn kritisch en zorgvuldig op welke data we nog op willen halen. We realiseren ons dat werken aan gezondheid iets van de lange adem is en over beleidsperiodes heen zal reiken. In het uitvoeringsplan nemen we de stappen op die we willen zetten om in 2028 tot het gewenste resultaat te komen. Na twee jaar bekijken we of we met de huidige uitvoeringsplannen bereiken wat we met elkaar hebben afgesproken, of dat we de koers in samenspraak met de gemeenteraad moeten verleggen.

Tot slot

Ook zonder eenduidig beleid zijn er de afgelopen jaren goede stappen gezet op het gebied van het bevorderen van een gezonde leefstijl, sporten en bewegen; Buren heeft zeker niet stilgestaan. We hebben de oproep om een duidelijke(re) visie en beleidsrichting gehoord. Niet alleen omdat inwoners, uitvoeringsorganisaties, sportverenigingen en stakeholders deze behoefte uitspreken, maar ook omdat lokale data dit laat zien (zie bijlage 1). Met deze nota willen we hier gehoor aan geven.

Deze integrale beleidsnota Sport en Gezondheid 'Buren Beweegt!' is een belangrijke eerste stap in het verder inrichten en vormgeven van ons Burens sport- en gezondheidslandschap voor de komende jaren. Maar alleen met dit beleid zijn we er nog niet. Om de gewenste resultaten te behalen moeten we samen de uitgangspunten en doelstellingen omzetten naar een uitvoeringsplan zodat beleid en praktijk beter op elkaar aan gaan sluiten. We zoeken verbinding met het integraal plan van aanpak Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA; waar het thema preventie en het sportakkoord II onder vallen) de Omgevingsvisie Buren en het Transformatieprogramma 'Op weg naar het Buren van morgen', zie bijlage 2.

Laten we samen op weg gaan naar een gezond Buren 2040! Waarbij het bevorderen van een gezonde leefstijl in een gezonde omgeving centraal staat en waarin sporten en bewegen toegankelijk is én blijft voor iedereen!

Leeswijzer

In **hoofdstuk 1** vindt u de inleiding met een toelichting op de context en de aanleiding voor dit beleid. Daarnaast geven we inzicht in het proces van totstandkoming. Wat is onze rol en wat zijn onze uitgangspunten om te komen tot deze integrale nota 'Buren Beweegt!'.

In de **hoofdstukken 2 tot en met 4** zoomen we verder in op de drie speelvelden en vertalen we de uitgangspunten naar ontwikkelopgaven en de te behalen resultaten. Achtereenvolgens besteden we aandacht aan speelveld 1 'Een gezonde leefstijl voor iedereen!' (**hoofdstuk 2**), speelveld 2 'Samen bouwen aan een stevig Burens speelveld' (**hoofdstuk 3**) en speelveld 3 'Een gezond en goed ingerichte omgeving nodigt uit tot bewegen' (**hoofdstuk 4**).

Hoofdstuk 5 schetst de actuele trends en ontwikkelingen die we om ons heen zien en hoe we daarop anticiperen.

Om ook daadwerkelijk te kunnen zien of we op de goede weg zijn naar een Gezond Buren 2040 brengen we in **hoofdstuk 6** het Burens speelveld in kaart en leggen we uit hoe we met de juiste sturingsinformatie komende vier jaar resultaten gaan monitoren en communiceren.

We sluiten deze nota af met **hoofdstuk 7**, waarin we aangeven wat dit beleid gaat kosten en hoe we de financiën voor de komende jaren borgen.

1. Inleiding

1.1 Eén visie op gezondheid én sport

In de loop der jaren is onze visie op gezondheid veranderd. Gezondheid gaat inmiddels om meer dan alleen 'niet ziek zijn', maar het gaat er ook om dat onze inwoners prettig kunnen leven, veerkrachtig zijn, zingeving ervaren, lekker in hun vel zitten en mee kunnen doen in de maatschappij. Maar een goede gezondheid ook te maken heeft met het tegengaan van kansenongelijkheid en eenzaamheid, het verbeteren van je mentale gezondheid en aandacht voor preventie. Zodat je je goed en fit voelt, meer geluk ervaart, weerbaarder bent en beter in staat bent om mee te doen in de samenleving. Sport en bewegen zijn hierbij een krachtig middel om deze doelen op het gebied van de fysieke en deels ook de mentale gezondheid te behalen. Het zorgt voor verbinding, sociale ontwikkeling, een gezonde(re) leefstijl én kan op den duur gezondheidswinst opleveren en bijdragen aan lagere zorgkosten.

"Gezondheidswinst is een verbetering van het lichamelijk en geestelijk welbevinden.

Minder ziek en plezieriger ouder worden en zijn"

– **Martine de Bas, wethouder Sport gemeente Buren** –

Dit biedt kansen voor een integrale visie op gezondheid én sport; een kader en beweging die ingezet moet worden om samen op weg te gaan naar een Gezond Buren 2040. De voorliggende nota Buren Beweegt! wil dit kader bieden. Zodat we gericht en met een duidelijk verhaal concreet aan de slag kunnen gaan op deze verschillende onderwerpen: kerngericht, gemeentebreed waar mogelijk onder de noemer Buren Beweegt!.

Ons doel: Leven en bewegen in goede gezondheid, op een prettige en veilige plek met voldoende ontwikkelmogelijkheden. Dit is hetgeen we elke inwoner van Buren toewensen. Jong, oud, groot of klein; we willen dat zoveel mogelijk inwoners (langer) gezond, vitaal en in beweging zijn én blijven.

We willen een gemeente zijn waar gezondheid en sport niet alleen worden gezien als een persoonlijke keuze, maar ook als een collectieve verantwoordelijkheid. Dat betekent bijvoorbeeld dat sporten en bewegen leuk moet zijn en leuk moet blijven en dat we tegelijkertijd de beweging inzetten waarbij er meer aandacht is voor de bredere facetten die gezondheid (middels onder andere sport en bewegen) met zich meebrengen. Denk aan het tegengaan van eenzaamheid en het welzijn van ouderen, maar ook het creëren van een sterke en solide basis bij sportverenigingen. Op deze manier werken we samen aan een duidelijk en herkenbaar verhaal: 'Buren Beweegt!'.

1.2 Proces en uitgangspunten

Deze nota is tot stand gekomen in afstemming met de gemeenteraad en in samenspraak met (sport)verenigingen, maatschappelijke organisaties en inwoners, zie bijlage 3. In de startnotitie (maart 2023) zijn de kaders (lees: speelvelden) bepaald voor de nu voorliggende nota. Deze speelvelden vormden de basis voor de inspiratiebijeenkomst Buren Beweegt! (maart 2023). De input van deze interactieve dag is vertaald in de keuzenotitie (juni 2023). Hierbij heeft de gemeenteraad unaniem gekozen voor het ontwikkelscenario. Daarmee kiest de raad voor een intensivering in gezondheid en sport met de focus op een 'Gezond Buren 2040', de ontwikkeling en positionering van een toegankelijke en laagdrempelige organisatie 'Buren Beweegt!' en de doorontwikkeling van speel- naar beweegtuinen met bijbehorend investeringsfonds en uitvoerende organisatie.

Tijdens de fase van totstandkoming van dit document, hebben we advies gekregen van de participatieraad Sociaal Domein en bij de klankbordgroep met diverse vertegenwoordigers uit het Burens gezondheid- en sportlandschap.

We gaan op zoek naar hoe we inwoners kunnen informeren, enthousiasmeren en uit kunnen dagen naar een gezonde leefstijl, sporten en bewegen. Onze uitgangspunten zijn hierbij dat we dit positief en uitnodigend doen, met aandacht voor preventie en dat we proberen zoveel mogelijk drempels weg te nemen. Omdat sport en bewegen een belangrijke basis vormen voor deze integrale aanpak, gaan we net als in ons transformatieprogramma 'Op weg naar het Buren van morgen' uit van positieve gezondheid.

Hiermee bedoelen we dat we kijken naar hoeveel veerkracht of regie iemand op zijn/haar eigen gezondheid kan nemen en welke rol de samenleving hierin kan spelen, zie bijlage 4. Hierdoor worden gezondheid en sport een collectieve verantwoordelijkheid. Naast onze wettelijke taak volgens de Wet Publieke Gezondheid is hiervoor een grote rol weggelegd voor onze maatschappelijke regionale en lokale partners uit het sociaal, medisch en fysiek domein, sportaanbieders en ook onze eigen inwoners. Hun oproep op een duidelijke(re) visie en beleidsrichting hebben we gehoord. Zorgen voor heldere en duidelijke kaders zodat we in gezamenlijkheid goed en effectief invulling aan de uitvoering kunnen geven maakt daar deel van uit en is een belangrijke eerste stap.

We pakken onze rol hierin dan ook breed op. We kijken per doel en activiteit welke rol we als gemeente innemen. Die kan variëren van richtinggevend tot faciliterend en waar nodig regisserend. We doen waar dit kan zo lokaal mogelijk. We zoeken verbindingen met bestaande beleidsdocumenten en uitvoeringsprogramma's, zoals het transformatieprogramma Sociaal Domein, het integraal plan van aanpak GALA, het Lokaal Sportakkoord, de lokale JOGG-aanpak en de omgevingsvisie Buren.

“Om te komen tot een getransformeerd sociaal domein waar iedereen mee doet in een vitale samenleving, hebben we nog wat stappen te zetten. We gaan hieraan werken door de inzet op preventie voort te zetten en te verstevigen, blijvend in te zetten op de kwaliteit van het sociaal team, de samenwerking met partners te intensiveren en ons opdrachtgeverschap naar partners beter in te vullen”

– Herijkt transformatieprogramma ‘Op weg naar het Buren van morgen’ –

1.3 De drie speelvelden van ‘Buren Beweegt!’

Om inwoners te informeren, enthousiasmeren en stimuleren naar (het behoudt van) een gezonde leefstijl, sporten en bewegen richten we ons de komende jaren op:

- het bevorderen en behouden van een gezonde leefstijl en vitaliteit bij inwoners;
- meer aandacht voor maatschappelijke problematieken die de gezondheid kunnen beïnvloeden, zoals armoede, eenzaamheid of inclusiviteit;
- het investeren in de beweegmogelijkheden in de openbare ruimte;
- extra stimuleren van sport en bewegen in zowel individueel- als groepsverband;
- het bieden van ondersteuning (op de maatschappelijke functies) van sportverenigingen.

Dit gaan we doen aan de hand van drie speelvelden. Elk speelveld kent een brede ambitie en een ontwikkelrichting, welke de raad in de keuzenotitie heeft vastgesteld. Deze ontwikkelrichting hebben we vertaald in toekomstbestendige en concrete uitgangspunten (ook wel de vraag “wat willen we op elk speelveld bereiken”) en zetten we om in meetbare resultaten.

De uitgangspunten hebben we voorzien van noodzakelijke ontwikkelopgaven voor de komende jaren (ook wel de vraag ‘hoe gaan we dat doen’). De resultaten geven inzicht in waar we over vier jaar, tegen het einde van deze beleidsperiode (begin 2028), willen staan. In het uitvoeringsplan beschrijven we de stappen die we gaan zetten om daar te komen en hoe we dit gaan monitoren. De resultaten zijn inzichtelijk te maken aan de hand van data (GGD-monitoren), maar ook andere gezondheidsindicatoren zijn hierbij van belang, zoals bijvoorbeeld de gezondheidsbeleving.

Binnen de speelvelden is voldoende ruimte om in te kunnen spelen op eventuele veranderende vragen, behoeftes, trends en ontwikkelingen. Het landschap van gezondheid en sport is immers dynamisch en divers en constant in beweging.

Speelveld 1 – ‘Een gezonde leefstijl voor iedereen!’

2.1 Ambitie

De brede ambitie die is vastgesteld in de startnotitie is als volgt:

Voor een Gezond Buren 2040 streven we ernaar dat inwoners een toename van het aantal jaren in goede gezondheid ervaren. We zetten in op het stimuleren van een gezonde leefstijl met aandacht voor gezonde voeding en voldoende bewegen met gezondheidswinst én het verkleinen van gezondheidsverschillen als gevolg. Specifieke aandacht gaat uit naar de kinderen en jongeren in onze gemeente (4 – 12 en 12- 18 jaar) en vitale kernen.

De ambitie voor de toekomst is gelegen in het zetten van een stap extra buiten hetgeen we volgens de wet publieke gezondheid (Wpg) verplicht zijn te doen. Om dat handen en voeten te geven werken we aan een gezonde leefstijl voor iedereen, waarbij de – in de keuzenotitie – volgende ontwikkelrichting bepaald is:

Naast onze wettelijke verplichtingen proberen we gezondheidsverschillen te verkleinen en vitaliteit en een gezonde leefstijl te bevorderen zodat we kansen voor bijvoorbeeld kwetsbare inwoners, inwoners die leven rond het bestaansminimum en ouderen in onze gemeente vergroten. We benutten sport en bewegen binnen het sociaal domein beter waardoor er meer aandacht gaat zijn voor gedragsverandering, ontmoeting, het tegen gaan van eenzaamheid en de mentale gezondheid waardoor mogelijke zorgkosten kunnen dalen: ‘sport hoeft niet, gezondheid wél!’. We hebben een stimulerende rol, werken meer preventief en belonen positief gedrag.

2.2 Uitgangspunten en ontwikkelopgaven

1. Een gezonde(re) leefstijl is een haalbaar doel voor al onze inwoners, waarbij we sport en bewegen binnen het sociaal domein beter benutten.

Hierbij gaat het om het gezamenlijk organiseren en inzichtelijk maken van een toegankelijker programma en het activeren van inwoners. Hierdoor gaat er meer aandacht zijn voor ontmoeting, het tegen gaan van eenzaamheid en de mentale gezondheid.

- Om te voldoen aan de behoefte van de inwoner maar ook om gericht interventies op te kunnen zetten en om beter inzicht te krijgen in lokale data, werken we monitoring per gebied en kern verder uit (gebiedsgericht gezondheidsprofiel). Onderdeel hierin is het in kaart brengen van de fysieke en sociale infrastructuur.
 - Iedere inwoner heeft laagdrempelig de mogelijkheid om (digitaal) alle gezondheid-, sport- en beweegvoorzieningen te kunnen raadplegen (doorontwikkeling sociale kaart);
 - We doen het samen: We blijven bouwen aan een netwerksamenwerking met lokale initiatieven (b.v. dorpsplatformen) zorg, welzijn, onderwijs en sport. Dit doen we lokaal, regionaal en op landelijk niveau.
 - We streven naar efficiënter en meer multifunctioneel en open gebruik van (sport)accommodaties en sportparken. We vinden het belangrijk dat meerdere doelgroepen gebruik kunnen maken van plekken in Buren waar mensen elkaar kunnen ontmoeten, bewegen en sporten.
 - We hebben aandacht voor de uitdagingen waar jongeren in deze tijd voor staan en welke (psychische en lichamelijke) druk dit op hen legt.
2. We leggen een (grotere) focus op de positieve effecten van een gezonde leefstijl.
 - We continueren de JOGG- aanpak. Hierbij begeleiden en stimuleren wij onder andere kinderopvangorganisaties, scholen en sportverenigingen om de uitgangspunten van JOGG (de gezonde kinderopvang, school of sportvereniging) in hun beleid op te nemen en uit te voeren.
 - We generen meer aandacht voor een gezonde leefstijl en bewegen binnen de kindomgevingen in Buren (denk aan consultatiebureaus, kinderopvang, scholen en sportverenigingen).
 - Met het programma Kansrijke Start zetten we de komende jaren in op preventie en dan vooral op het aanpakken van ongezond gedrag. Dit doen we door de gezondheidsvaardigheden van jonge gezinnen te bevorderen.
 - Als het gaat om middelengebruik zetten we in op preventie en voorlichting, passend bij de belevingswereld van de volwassene, de jongere of het kind. We hebben hierin een signalerende en ondersteunende functie.
 - Volledig rookvrij opgroeien! We maken alle sport- en speelomgevingen rookvrij, maar geven zelf ook het goede voorbeeld.
 - Gelijktijdig met vaststelling van deze nota laten wij, zoals wij verplicht zijn volgens de Alcoholwet, artikel 43a, het Preventie- en Handhavingplan Alcohol vaststellen, zie bijlage 5.
 3. Sport, bewegen en cultuur is toegankelijk voor iedere inwoner van Buren.
 - We evalueren het Jeugdfonds Sport & Cultuur en maken een plan voor de daaropvolgende jaren.
 - We sluiten aan bij het Volwassenenfonds Sport en Cultuur ter vervanging van de huidige minimaalregeling.
 4. Gezondheid is een integraal onderdeel bij nieuwe besluiten of nieuw gemeentelijk beleid.
 - Gezondheidsbevordering is op elk beleidsterrein bij besluit- en beleidsvorming een overweging.
 5. We verstevigen het voorliggend veld en de sociale basis. Inwoners zijn steeds beter in staat eigen keuzes te maken als het om hun gezondheid gaat.
 - We werken vanuit het gedachtegoed van Positieve Gezondheid, zie bijlage 4.
 - Positieve Gezondheid is onderdeel van de keukentafelgesprekken die onze consulenten Sociaal Domein voeren.

2.3 Meetbare resultaten

Onderwerp	Landelijk 2024	Buren 2024	Stijging/daling	Buren 2028
Aantal inwoners dat aan de beweegrichtlijn voldoet	48%	43%	stijging	48% 2040 = 50%
Aantal inwoners dat minstens 1 keer per week aan sport doet (georganiseerd/ongeorganiseerd)	52%	49%	stijging	50%
Aantal jong volwassenen die ernstige mentale klachten ervaart		53% (regionaal)	daling	< 50%
Aantal jongvolwassenen dat zich sterk eenzaam voelt		62%	daling	< 60%
Dagelijkse groente- & fruitconsumptie	66% (regionaal)	57%	stijging	65%
Gezonde kinderopvang, school of sportvereniging	-	-		15%
Kinderen 0-4 jaar waarvan de moeder heeft gerookt tijdens de zwangerschap		5%	daling	0%
Wekelijks roken (alle leeftijdsgroepen)	Regionaal	4%		2%
Jeugd:	5%	24%	daling	22%
Jongvolwassenen:	24%	18%	2%	16%
Volwassenen:	16%	10%		8%
65+:	9%			

Drinken van alcohol (laatste 4 weken)	-	36%		31%
Jeugd (<18 jaar):	78%	-	daling	73%
Jongvolwassenen:	40%	40%	5%	35%
Volwassenen:	-	52%		47%
65+:				
Aantal inwoners kunnen toeleiden naar sport- of cultuur-aanbod		100	stijging	150
Jeugd (<18 jaar):		-		200
Volwassenen:				

Speelveld 2 – ‘Samen bouwen aan een stevig Burens speelveld’

3.1 Ambitie

Voor een Gezond Buren 2040 werken we samen aan een stevig fundament en brengen de basis op orde. We scheppen de juiste voorwaarden om onze gezondheid op orde te hebben, te kunnen sporten en daar plezier aan te beleven of onze leefstijl te verbeteren. Met ‘de basis op orde’ doelen we op hetgeen we al doen bestendigen en uitbreiding in samenwerking met mensen, organisaties en materiële voorzieningen.

De ambitie voor de toekomst is gelegen in dat inwoners zo lang mogelijk gezond, vitaal en in beweging zijn en blijven. Dat kinderen van jongs af aan goed leren bewegen, ze plezier beleven in sport en bewegen en dat een gezonde leefstijl als normaal wordt gezien. Dat sportverenigingen nog steeds het fundament van het sport- en beweeglandschap in Buren zijn. Zij sportbeoefening mogelijk maken en fungeren als ontmoetingsplek in de wijk. Deze basis vraagt om stevig fundament. Dan pas kunnen onder andere sportverenigingen hun maatschappelijke rol, die van groot belang is voor de gemeente, vervullen. Om dat handen en voeten te geven bouwen we samen aan een stevig Burens speelveld waarbij de – in de keuzenotitie – volgende ontwikkelrichting bepaald is:

Om sport en bewegen te gebruiken als instrument voor sociaal- en economisch beleid, bundelen we onze krachten om in gezamenlijkheid met verenigingen, inwoners en (maatschappelijke) organisaties uitvoering te geven aan onze gestelde ambities. We richten het Burens sport- en gezondheidslandschap in door de ontwikkeling en positionering van een nieuw, lokaal sterke organisatie ‘Buren Beweegt!’ (leefstijl en sport). De gemeente heeft een meer regisserende rol; dit betekent een ophoging van organisatiecapaciteit om het beleid te kunnen implementeren en uit te kunnen laten voeren (bijvoorbeeld de ontwikkeling, sturing en coördinatie van Buren Beweegt!).

3.2 Uitgangspunten en ontwikkelopgaven

- Vitale, maatschappelijk betrokken en toekomstbestendige sportverenigingen zijn van grote waarde als het gaat om een sportieve en verbonden samenleving.

 - Vitaliteit bij Burense sport-, beweeg- en cultuur aanbieders en vrijwilligersorganisaties staat centraal. We zetten in op het duurzaam versterken van deze organisaties op het gebied van besturen, vrijwilligers, kader, inclusie en diversiteit en financiën. Maar ook door middel van de inzet van verenigingsondersteuners en ondersteuning in subsidieregelingen (vraagt nog verkenning).
 - We onderzoeken hoe we de vitaliteit van verenigingen kunnen verbeteren, denk bijvoorbeeld aan een beleidskader vitale verenigingen, een vitaliteitsfonds of een keurmerk vitaliteit en hoe dit gekoppeld kan worden aan ondersteuningsaanbod.
- We werken vanuit een toegankelijke en laagdrempelige organisatie Buren Beweegt!

 - We geven gehoor aan de oproep van stakeholders, inwoners en professionals voor een professionaliseringsslag op het gebied van de organisatie van sport- en gezondheidsstimulering. Hiervoor richten we een nieuwe organisatie Buren Beweegt! op, welke de komende jaren uitvoering gaat geven aan gestelde ambities en doelen uit deze nota. Hiermee realiseren we één centraal ondersteuningspunt waar iedereen terecht kan voor alles op het gebied van gezondheid en sport. Denk hierbij aan het aansturen van de buurtsportcoaches, stimuleren van gezondheid en sport, belangenbehartiger en ondersteuning van de sportverenigingen.
 - We gaan werken aan een duidelijk beeldmerk en werknaam Buren Beweegt!

Nieuwe organisatie: Buren Beweegt!

KansaSport heeft – in opdracht van de gemeenteraad – eind 2023 onderzoek gedaan naar wat de beste inrichting van een nieuwe organisatie Buren Beweegt! kan zijn die verantwoordelijk is voor onder andere de uitvoering van de doelen en ambities uit deze nota. Hiervoor is met meerdere organisaties in onze gemeente gesproken. Geen van deze organisaties is in staat om op zichzelf volledig invulling te geven aan de uitvoering van dit integrale beleid. Het advies van KansaSport is dan ook de oprichting van een nieuwe organisatie, ook wel één loket waar gezondheid en sport samen komen. Voor de uitvoering zijn er al meerdere partijen en organisaties actief die we zullen includeren en uit zullen nodigen om aan te sluiten.

Eén organisatie biedt structuur en duidelijkheid en er kan meer mee worden bereikt als het gaat om het versterken van de samenwerking met sportverenigingen, buurtsportcoaches, gezondheidsmakelaars,

andere sport- en beweegorganisaties, initiatieven vanuit de ongeorganiseerde sport of zorg- en welzijnsinstanties. De huidige inzet die nu op deze domeinen gepleegd wordt (denk aan de inzet van een sportverenigingscoach, buurtsportcoaches en JOGG-regisseurs, maar ook het sportloket) zullen onderdeel worden van deze organisatie. Eén organisatie betekent één herkenbaar loket met één identiteit, uitstraling en communicatie. Welke in zijn geheel afgestemd kan worden op het (beoogde) takenpakket van Buren Beweegt!. Nadere uitwerking volgt in het uitvoeringsplan.

3.3 Meetbare resultaten

Onderwerp	Landelijk 2024	Buren 2024	Stijging/daling	Buren 2028
Vitale sportverenigingen <i>In het uitvoeringsplan zullen toetsingscriteria voor vitale verenigingen ontwikkeld en beschreven worden.</i>		Nog te meten	stijging	Toename
Lid van een sportvereniging (kinderen)	69% (regionaal)	72%	stijging	75%
Lid van een sportverenigingen (volwassenen)	29% (regionaal)	26%	gelijk	26%
Sport wekelijks in (on)georganiseerd verband	53% (regionaal)	67%	stijging	70%
Nieuwe (vormen van) sporten in Buren			stijging	Minimaal 2
Organisatie of ondersteuning van een sport-/gezondheidsvenement				Minimaal 1

Speelveld 3 – ‘Een gezond en goed ingerichte omgeving nodigt uit tot bewegen’

4.1 Ambitie

De brede ambitie die is vastgesteld in de startnotitie is als volgt:

Voor een Gezond Buren 2040 heeft iedereen laagdrempelig toegang tot bewegen en krijgen onze inwoners de mogelijkheid om kennis te maken met bewegen en (nieuwe vormen van) sporten.

De ambitie voor de toekomst is gelegen in een aanbod van goede openbare (sport- en beweeg-) voorzieningen die je uitnodigen in beweging te komen. Om dat handen en voeten te geven werken we aan een gezond en goed ingerichte omgeving die uitnodigt tot bewegen waarbij de – in de keuzenotitie – volgende ontwikkelrichting bepaald is:

Voor een goede gezondheid is het noodzakelijk dat mensen van jongs af aan voldoende bewegen. Een leefomgeving die uitnodigt tot sporten, spelen en bewegen, levert hieraan een belangrijke bijdrage. Een beweegvriendelijke omgeving zet namelijk aan tot meer bewegen, heeft een positief effect op onze lichamelijke en geestelijke gezondheid en kan ontmoeting stimuleren met vitalere inwoners tot gevolg.

4.2 Uitgangspunten en ontwikkelopgaven

1. Voor de leefbaarheid in de kernen is de openbare buitenruimte iedereen toegankelijk. We faciliteren een beweegvriendelijke omgeving met aantrekkelijke plekken om (gratis) te recreëren, bewegen en te sporten voor het bevorderen van een gezonde leefstijl.
 - We zetten in op ontwikkeling van speel- naar beweegtuinten voor jong en oud. Dit doen we aan de hand van een speel- en beweegruijnteplan waarbij we inzichtelijk maken wat een goede (basis)inrichting moet zijn van deze plekken om te spelen, bewegen en te sporten. Dit doen we in samenwerking met lokale organisaties (onder andere speeltuin, buurt- en/of sportverenigingen) en betrokken partijen.
 - Het investeringsfonds ‘beweegvriendelijke leefomgeving’ (€275.000) is de financiële onderlegger van dit speel- en beweegruijnteplan.
 - We onderzoeken samen met de Burense Sport Coöperatie of zij verantwoordelijk willen en kunnen zijn voor het beheer en exploitatie van de Burense speel- en beweegtuinten, de doorontwikkeling daarvan en het beheer van het investeringsfonds;
 - We stimuleren fietsen en/of lopend naar school.
 - We geven inwoners laagdrempelig en gemakkelijk toegang tot bewegen en het bevorderen van hun gezondheid door:
 - het ontwikkelen van beweegroutes;
 - het realiseren van watertappunten op scholen en in de openbare ruimte.
- Toegankelijkheid en faciliteiten voor mensen met een beperking, niet alleen voor sporters maar ook voor toeschouwers omarmen we.

- We streven naar lokale AED-dekking zodat elke inwoner in geval van nood de beschikbaarheid heeft tot een nabij geplaatst AED-apparaat. We maken een plan hoe hier (al dan niet in gezamenlijke verantwoordelijkheid) uitvoering aan kunnen geven.
- 2. Bewegen/de beweegvriendelijke omgeving is een integraal onderdeel bij nieuwe besluiten of nieuw gemeentelijk beleid in het fysieke domein.
 - In 2026 is bewegen/de beweegvriendelijke omgeving op elk beleidsterrein bij besluit- en beleidsvorming een overweging.
 - Bij (toekomstige) gebiedsontwikkeling wordt er vanaf 2026 bij de inrichting (het liefst bij de plan- en ontwerpfasen) van de buitenruimte rekening gehouden met mogelijkheden voor sporten en bewegen.

Nieuwe organisatie voor doorontwikkeling, beheer- en exploitatie speel- en beweegtuinten

Er is, als uitkomst op de keuzenotitie (juni 2023) en in aanloop naar deze nota, een verkenning gestart met de Burense Sport Coöperatie of zij een mogelijke rol willen en kunnen vervullen in deze doorontwikkeling, dan wel in de uitvoering voor het beheer en de exploitatie van deze toekomstbestendige speel- en beweegtuinten. In het uitvoeringsplan wordt deze verkenning met de Burense Sport Coöperatie voortgezet. We gaan verder onderzoek doen alvorens we een afgewogen besluit nemen voor inrichting waar kaderstelling (duidelijke afspraken over doelen, taken, verdeling van gelden, controle, verantwoording en beheer van het investeringsfonds) en een eventueel plan B in meegenomen worden.

4.3 Meetbare resultaten

- Inwoners geven de leefbaarheid in hun kern een 7 als gevolg van aanpassingen in de leefomgeving.
- In elke kern is minstens één beweegtuin.
- Jaarlijks is bij minstens één gemeentelijk project sprake van een beweegvriendelijk ontwerp voor de openbare ruimte.
- Minimaal 2 speel- of beweegplekken in de openbare ruimte zijn toegankelijk gemaakt voor mensen met een fysieke beperking.
- 80% van de kinderen speelt gemiddeld meer dan 30 minuten per dag buiten, op dit moment is dit 78% (regionaal 74%).

Trends en ontwikkelingen

5.1 Algemeen

Vanwege het uitgestrekte gebied kent Buren een veelvoud aan fiets-, wandel- en klompenpaden en openbaar toegankelijke recreatieve voorzieningen. Met daarbij maar liefst 31 sportverenigingen, 13 basisscholen, 18 gemeentelijke sportaccommodaties, 8 gymzalen, 13 dorpshuizen en maar liefst 30 speeltuinen. Samen met tal van particuliere en commerciële sport- en gezondheidsvoorzieningen is er dus veel verspreid aanbod.

Als gemeente proberen we dit aanbod zoveel mogelijk – naar behoefte en met draagvlak en ondersteuning van de samenleving – in stand te houden. We proberen mee te bewegen met de actuele ontwikkelingen en waar nodig dit te verstevigen of verder uit te bouwen. Met als doel zoveel mogelijk inwoners (langer) gezond, vitaal en in beweging brengen en houden, in een prettige en veilige omgeving.

5.2 Landelijke trends en ontwikkelingen

Preventie

De laatste decennia zien we landelijk de focus steeds verder verschuiven naar van (dure) curatieve zorg waarin gezondheidsproblemen opgelost worden, naar manieren om te voorkomen dat mensen ziek worden. Door hierin preventief te investeren (bijvoorbeeld door het stimuleren van een gezonde leefstijl, vitaliteit en mentale gezondheid) wordt naar verwachting de grip van mensen op hun gezondheid beter en zijn onze inwoners in staat langer gezond te blijven. Aandacht voor gezondheids- en inkomensverschillen, de invloed van de fysieke leefomgeving en de inzet van sport als middel bepalen onder andere dit resultaat. Het beleid raakt als gevolg hiervan steeds meer verweven met andere beleidsterreinen.

'Van zorg en ziekte naar gedrag en gezondheid'

– Raad voor de Volksgezondheid en Zorg (RVZ) –

Maatschappelijke meerwaarde

Omdat het bevorderen van de gezondheid, het verkleinen van gezondheidsverschillen en werken aan preventie iets is van de lange adem, wordt er steeds vaker gezocht naar manieren om bijvoorbeeld het effect van sport en bewegen op de gezondheid inzichtelijk te maken, dit doen we met de Social Return of Investment (SROI, zie bijlage 6). Gezondheidsverschillen ontstaan namelijk niet alleen door individuele leefstijlfactoren maar ook door sociaaleconomische factoren zoals bestaanszekerheid, het volwaardig mee kunnen doen in de samenleving, beschikken over een sociaal netwerk, een prettige fysieke leefomgeving en voldoende toegang tot passende zorg. Sporten en bewegen heeft op veel maatschappelijke

gebieden een positieve uitwerking naast de waarde die heeft voor de fysieke gezondheid (gezond gewicht of BMI). Denk hierbij de maatschappelijke meerwaarde, zoals bijvoorbeeld vermeden zorg, verbeterde mentale gezondheid, kwaliteit van leven, een hogere levensverwachting of verbetering van welzijn en geluk. Het brengt mensen bij elkaar, geeft plezier, zorgt voor talentontwikkeling, draagt bij aan burgerschapsvaardigheden, leert omgaan met tegenslagen en biedt mogelijkheden voor vrijwilligerswerk.

5.3 Lokale trends en ontwikkelingen

Kerngericht werken

Met de keuze van de gemeenteraad om ook bij de uitwerking van deze nota de focus te leggen op kerngericht werken betekent dat we constant goed moeten kijken en inwoners moeten betrekken in wat er in elk gebied of kern nodig is om te komen tot gezonde en vitale inwoners, versteviging van het Burens speelveld of ontwikkeling van een buitenruimte die uitnodigt tot bewegen. Factoren die bepalen hoe hoog deze investering is en hoe snel resultaat geboekt wordt zijn onder andere de (lage) sociaal economische status (SES) van een gebied of de sociale draagkracht en cohesie in een bepaalde kern. Maar ook de opspelende vergrijzing die niet in elke gebied in hetzelfde tempo stijgt, de te realiseren woningbouwopgaven en het verdwijnen en/of realiseren van gezondheid- en sportvoorzieningen (denk aan huisartsen, sportverenigingen, fysiotherapeuten of beweegtuinen).

Samenwerkingen en lokale akkoorden

Afgelopen jaren heeft de focus vooral gelegen op de uitvoering, maar het verhaal 'waarom doen we dit' ontbrak nog. In deze nota leggen we dit verhaal alsnog vast. Veel van de samenwerkingen en acties die we nu al doen, zullen een plek krijgen in het uitvoeringsplan en bij de lokale organisatie Buren Beweegt! Denk aan de gezondheidsmakelaars, buurtsportcoaches, sportverenigingscoach en JOGG-regisseur. Maar ook de samenwerking met de Burense Sport Coöperatie, gezondheidscentra, de GGD en het zijn van JOGG-gemeente. Lokale akkoorden zoals het Sportakkoord, het voormalig Preventieakkoord en het integraal plan van aanpak Gezond en Actief Leven Akkoord spreken doelen en ambities uit die zijn verwerkt in deze integrale nota en zullen hier ook onderdeel van uit gaan maken.

6. Monitoring en sturing van het Burens speelveld

6.1 Uitvoeringsplan

Deze integrale beleidsnota Gezondheid en Sport 'Buren Beweegt!' is een belangrijke eerste stap in het verder inrichten en vormgeven van ons Burens sport- en gezondheidslandschap voor de komende jaren. Maar alleen met dit beleid zijn we er nog niet. Om de gewenste resultaten te behalen gaan we begin 2024 de uitgangspunten en ontwikkelopgaven omzetten naar een concreet uitvoeringsplan zodat dit beleid en de praktijk via Buren Beweegt! beter op elkaar aan zullen gaan sluiten.

6.2 Monitoring en evaluatie

Middels meerdere monitoringstools, waaronder de bestaande GGD-monitoren[1], maar ook de nieuw te ontwikkelen gebiedsgerichte gezondheidsprofielen, de verenigingsmonitor en de SROI van Buren beschikken we in de toekomst over eenduidige, actuele en vergelijkbare cijfers van goede kwaliteit die de investering in dit beleid kunnen onderschrijven.

Daarnaast passen we monitoring en evaluatie toe door het borgen van samenwerking met onze stakeholders en de nieuwe organisatie Buren Beweegt! Binnen de speelvelden is voldoende ruimte om in te kunnen spelen op eventuele veranderde vragen, behoeftes, trends en ontwikkelingen en het bijsturen van uitvoeringsopdrachten. Het landschap van gezondheid en sport is immers dynamisch en divers en constant in beweging.

We rapporteren jaarlijks de stappen die we zetten en opgenomen hebben in het uitvoeringsplan aan de gemeenteraad, de participatieraad en onze stakeholders. Na twee jaar bekijken we of we met de huidige uitvoeringsplannen bereiken wat we met elkaar hebben afgesproken, of dat we de koers in samenspraak met de gemeenteraad moeten verleggen. Zo blijven we goed sturen op de gezondheidswinst van alle inwoners in Buren en daarmee onze doelstellingen. We hebben het al eerder gezegd, maar werken aan de gezondheid van onze inwoners is iets van de lange adem. Dit betekent dat voor het rapporteren van voortgang en het bijsturen op de uitvoering, we nutten uit de tot dan toe beschikbare data uit meerdere monitoringstools (bijvoorbeeld de GGD-monitoren of nieuw te ontwikkelen monitoren, met de wetenschap dat bepaalde kwalitatieve gegevens hierdoor niet elk jaar verschijnen).

[1] *Laatst verschenen monitoren: Corona gezondheidsmonitor Volwassenen & Ouderen 2022, Corona gezondheidsmonitor Jongvolwassenen 2022 (regio Rivierenland, 16 – 25 jaar), Gezondheidsmonitor Jeugd 2019 (12 – 18 jaar), Kindermonitor 2021 (0,5 – 12 jaar).*

6.3 Communicatie

Om blijvend te investeren in een Gezond Buren 2040, vanuit deze integrale nota, maar ook voor de verdere en krachtige positionering van Buren Beweegt! moet één duidelijk verhaal verteld worden.

Buren Beweegt! moet een begrip worden als het gaat om gezond leven en daarmee ook het welzijn en welbevinden van iedereen in Buren. Het verhaal achter Buren Beweegt! staat in deze beleidsnota. We gaan dit 'merk' stevig in de markt zetten met inwoners, verenigingen en alle andere partijen die hieraan bij kunnen dragen. Alle activiteiten die we in dit kader gaan opzetten, uitvoeren en continueren, hangen we communicatief ook op aan Buren Beweegt!. Het is onze ambitie dat in 2028 50% van onze inwoners het 'merk' Buren Beweegt! kent.

7. Wat gaat het kosten?

7.1 Algemeen

Om een intensivering in gezondheid en sport via het ontwikkelscenario mogelijk te maken en de focus te willen leggen op een 'Gezond Buren 2040', de ontwikkeling en positionering van een toegankelijke en laagdrempelige organisatie 'Buren Beweegt!' en de doorontwikkeling van speel- naar beweegtuinten met bijbehorend investeringsfonds en uitvoerende organisatie, is voor de komende 4 jaar (2024 – 2027) extra budget nodig.

7.2 Voorgestelde financiële inzet

Voor de komende 4 jaar (2024 – 2027) is een budget nodig van €126.000 en een eenmalige investering van €10.000. Integrale samenwerking op programma's binnen het Sociaal Domein maakt het mogelijk om met het herstructureren van een aantal budgetten, het toeschrijven van een gedeelte van de benodigde budgetten aan het preventie- en het GALA budget om voor de komende vier jaar de uitvoering te realiseren binnen de bestaande begroting/bestaande budgetten.

Speelveld 1 'Een gezonde leefstijl voor iedereen!'	Nieuwe budgetten (met dekking)	Eenmalige budget (met dekking)
Inbedding Positieve Gezondheid	€ 10.000	
Volwassenfonds Sport & Cultuur	€ 36.000 ^[1]	
TOTAAL speelveld 1	€ 46.000	

[1] In de keuzenotitie werd een extra budget gevraagd van €25.000 (totaal beschikbaar budget bedoeld voor uitvoering €60.000). Na onderzoek is gebleken dat het nieuw totaal beschikbare budget toereikend is voor een juiste uitvoering van het Volwassenenfonds Sport & Cultuur, maar kosten voor overhead (€11.000) ontbraken (licentiekosten en bedrag per behandelde aanvraag). Om invulling te geven aan de regeling incl. overheadkosten is in totaal €36.000 extra budget nodig.

Speelveld 2 'Samenwerken aan een stevig Burens speelveld'	Nieuwe budgetten (met dekking)	Eenmalige budget (met dekking)
Ontwikkeling en inrichting organisatie Buren Beweegt!		€10.000
Subsidieverlening voor:		
1. Praktische uitvoering beleid	€ 30.000	
(opbouwen & borgen Buren Beweegt!)	€ 5.000	
Evenementen		
TOTAAL speelveld 2	€ 35.000	€ 10.000

Speelveld 3 'Een gezond en goed ingerichte omgeving nodigt uit tot bewegen'	Nieuwe budgetten (met dekking)	Eenmalige budget (met dekking)
Investeringsfonds 'Beweegvriendelijke leefomgeving' (doorontwikkeling van speel- naar beweegtuinten)		€ 275.000 (uit AR, zie AM A3)
Campagnes / inclusiviteit	€ 10.000	
TOTAAL speelveld 3	€ 10.000	

Overkoepelende investering	Nieuwe budgetten (met dekking)	Eenmalige budget (met dekking)
Uitbreiding ambtelijke capaciteit (0,3 fte)	€ 25.000	
Versterken speelvelden	€ 10.000	
TOTAAL	€35.000	

Samengevat:

Speelveld	Structureel	Eenmalig
Speelveld 1	€ 46.000	
Speelveld 2	€ 35.000	€ 10.000
Speelveld 3	€ 10.000	

Overkoepelende investering	€ 35.000	
TOTAAL	€ 126.000	€ 10.000

In het kader van een gezonde leefstijl, vitaliteit en sport als middel om gezond te blijven, moeten inwoners worden aangespoord om in beweging te komen of te blijven. Om dit mede te realiseren zijn er diverse betaalde sportprofessionals aangesteld. Denk aan de buurtsportcoaches, gezondheidsmakelaars, de JOGG-regisseur of de sportverenigingscoach. In hun rol als gezondheidsbevorderaar, verbinder, intermediair, stimulator of ontwikkelaar verbinden zij gemakkelijk beleidsterreinen met elkaar. De gemeente financiert deze betaalde professionals (gedeeltelijk) onder andere via landelijke regelingen (bijvoorbeeld SPUK GALA). Ook de toekomstige personele inzet die nodig is voor de invulling van de nieuwe stichting Buren Beweegt! zal onder andere via deze landelijke regelingen gefinancierd worden.

7.3 Tot slot

We realiseren ons terdege dat het werken aan gezondheid en preventie iets van de lange adem is en over beleidsperiodes heen zal reiken. Daarom blijven we monitoren, voortgang delen, de samenwerking opzoeken en sturen bij waar nodig.

Laten we samen op weg gaan naar een gezond Buren 2040 waarbij het bevorderen van een gezonde leefstijl in een gezonde omgeving centraal staat en waarin sporten en bewegen toegankelijk is én blijft voor iedereen!

Bijlage 1. Buren in cijfers

Om ons vertrekpunt helder te hebben, maar ook om de noodzaak van deze nota te benadrukken maken wij inzichtelijk hoe Buren ervoor staat in cijfers. Naast de actuele cijfers uit de GGD gezondheidsmonitors[1], om de gezondheid van onze inwoners in kaart te brengen, kijken we ook naar de cijfers omtrent sportdeelname en gebruiken we sociaal demografische gegevens om data te verduidelijken. Al met al een breed palet aan data. Veel data wordt vergeleken met het landelijk gemiddelde. Daarnaast maken we ook regelmatig de vergelijking hoe deze Burense gezondheid-, sport- en beweegcijfers zich verhouden tot die van andere gemeenten in de regio.

Wat opvalt uit de data is dat Buren vaak een tweedeling kent (Buren Oost en Buren West) met het kanaal als scheidingslijn en dat de afstand tot voorzieningen vele malen groter is dan gemiddeld (6.1 kilometer ten opzichte van landelijk gemiddeld 1.6 kilometer). We schetsen een aantal indicatoren die betrekking hebben op of in relatie staan met de gezondheid en een gezond(ere) leefstijl van onze inwoners, denk aan overgewicht, mentale gezondheid, eenzaamheid, veerkracht, middelengebruik (roken, alcohol en drugs), voeding, beweegrichtlijnen, sportdeelname, lidmaatschap sportvereniging en beweegvriendelijke omgeving. De grootste uitdagingen voor de komende jaren zijn de toenemende vergrijzing, het mobiliteitsbeleid en de bevolkingskrimp.

Gezondheid in Buren

- **Grijze druk:** De grijze druk in Buren is met 35,7% hoger dan het landelijk gemiddelde (33,1%). Dit cijfer geeft inzicht in de verhouding ouderen van 65 jaar en ouder en het aantal personen van 20 tot 65 jaar.
- **Ervaren gezondheid:** 73% van de inwoners ervaart zijn eigen gezondheid als 'goed'. Landelijk is dit 69%. Ervaren gezondheid heeft betrekking op de lichamelijke en geestelijke gezondheid.
- **SES:** Buren laat een tweedeling zien in mensen met een laag sociaal economische status (SES). Ten oosten van het kanaal zijn er beduidend meer inwoners met een lage SES dan aan de westkant van het kanaal. 15,2% van onze inwoners heeft moeite met rondkomen.
- **Veerkracht:** Meer dan de helft van onze volwassenen inwoners (55%) heeft (zeer) hoge veerkracht en maar liefst 86% gemiddeld tot hoog. Veerkracht laat zien hoe iemand zich aanpast aan de uitdagingen in het leven en sluit aan bij Positieve Gezondheid.
- **Overgewicht:**
 - 0 in Buren kampt maar liefst 59% van alle volwassenen met overgewicht. Het gemiddelde ligt in Gelderland-Zuid op 49%. Hiermee staan we op plek 2 met het hoogste percentage overgewicht in de regio. Ook hier is een tweedeling te zien in percentage tussen Buren oost (54%) en Buren west (50%);
 - 0 voor de jeugd (5-14 jaar) ligt dit percentage op 17%, met een regionaal gemiddelde van 15% en voor de jongvolwassenen op 23% (regionaal);
 - 0 16,5% van onze inwoners heeft ernstig overgewicht (obesitas, BMI >30).
- **Mentale gezondheid:**
 - 0 ten opzichte van het landelijk gemiddelde (22,2%) en de regio (21%) ervaren Burenaren minder mentale klachten (16,7%);
 - 0 Echter stijgt dit percentage aanzienlijk bij de doelgroep jongvolwassenen (regionaal). Hiervan geeft 53% aan lichte tot ernstige mentale klachten te ervaren.
- **Eenzaamheid:**
 - 0 jongvolwassenen voelen zich vaak ook enigszins tot sterk eenzaam (62%);
 - 0 41% van de volwassenen voelt zich wel eens eenzaam, landelijk ligt dit op 49,2%.
- **Middelengebruik – roken:**
 - 0 er is een afname te zien in de jeugd die rookt, 4% rookt wekelijks;
 - 0 24% van de jongvolwassenen in Gelderland-Zuid rookt;
 - 0 15,6% volwassen inwoners roken. Dit aantal zakt naar 8,9% wanneer zij 65 jaar en ouder zijn.
- **Middelengebruik – alcohol:**
 - 0 in Buren wordt over de volledige breedte door inwoners meer alcohol gedronken dan gemiddeld (regionaal én landelijk). Hiermee spannen we de kroon;
 - 0 69% van de kinderen heeft ooit wel eens alcohol gedronken, nog voordat hij of zij de leeftijd van 18 jaar bereikt heeft. En maar liefst 36% van de jeugd heeft de laatste 4 weken alcohol gedronken;
 - 0 volwassenen zijn niet het beste voorbeeld: 8% van onze inwoners zijn zware drinkers.
- **Middelengebruik – drugs:**

- 0 bij 5% van de kinderen van 0-4 jaar heeft de moeder gerookt tijdens zwangerschap, in Maurik en Lienden stijgt dit aantal naar 18% en 13%;
 - 0 7% van de jeugd heeft wel eens hasj of wiet gebruikt en 16% van de jongvolwassenen heeft de laatste 4 weken cannabis gebruikt;
 - 0 weinig volwassenen gebruiken drugs, slechts 3%.
- Voeding:
- 0 de dagelijkse groente- en fruitconsumptie is laag (57%), en blijft ver achter op het regionaal gemiddelde (66%);
 - 0 slechts 57% van de kinderen eet dagelijks fruit, 41% eet elke dag groente.

Bewegen en sporten in Buren

- Beweegrichtlijnen geven aan hoeveel beweging nodig is voor een goede gezondheid:
 - 0 in Nederland voldoet 48% aan de beweegrichtlijn. In Buren is dit 43%. Dit is een lichte stijging ten opzichte van 2020 (40%);
 - 0 ruim 20% van alle kinderen in Buren voldoet niet aan de beweegrichtlijn;
 - 0 slechts 24% van de jongvolwassenen in Gelderland-Zuid beweegt dagelijks minimaal en half uur;
 - 0 hoe ouder, hoe actiever: ruim 46% van alle 65-plussers voldoet aan deze richtlijn. Dit is meer dan in de regio (41%).

- Bijna de helft van onze inwoners sport ten minste 1 keer in de week (49%). Hiermee blijven we achter op het regionaal (54%) en landelijk gemiddelde (52%);
- Nederlanders zijn kampioen zitten. In Buren zit 36% meer dan 8 uur per dag;
- Burense kinderen spelen veel buiten: 78% meer dan 30 minuten per dag;
- Lid van een sportvereniging:
 - 0 72% van de kinderen is lid van een sportvereniging, waarvan ruim 60% 1 tot 3, of zelfs meer uur per week hiermee bezig is;
 - 0 naarmate de leeftijd toeneemt sport 85% van de jeugd bij een club of sportschool. 67% sport wekelijks;
 - 0 volwassenen blijven achter, slechts 26% is lid van een sportvereniging.

- De meest beoefende georganiseerde sporten in Buren zijn voetbal, tennis en golf.

[1] Laatst verschenen monitoren: Corona gezondheidsmonitor Volwassenen & Ouderen 2022, Corona gezondheidsmonitor Jongvolwassenen 2022 (regio Rivierenland, 16 – 25 jaar), Gezondheidsmonitor Jeugd 2019 (12 – 18 jaar), Kindermonitor 2021 (0,5 – 12 jaar).

Bijlage 2. Landelijke en lokale kaders

Wettelijk kader

Wet publieke gezondheid

De Wet publieke gezondheid (Wpg) is het wettelijk kader voor maatregelen om de gezondheid van onze inwoners te beschermen en te bevorderen. De wet geeft tegelijkertijd ruimte om invulling te geven aan de ambitie van een Gezond Buren 2040. Waar inwoners zoveel mogelijk zélf de regie voeren over hun eigen gezondheid en leven, met gelijke kansen.

We leggen conform de Wpg ook de uitvoering van de wettelijke opdrachten neer bij de Gemeentelijke Gezondheidsdienst Gelderland-Zuid (GGD GZ). Denk hierbij aan taken als gezondheidsbevordering en preventie, de jeugdgezondheidszorg, bestrijding van infectieziekten, vaccinaties en virusbestrijding (b.v. COVID-19). De Wpg richt zicht op de collectieve preventie van de mens en minder op de gezondheid van de fysieke omgeving. Hier geeft de Omgevingswet aanknopingspunten.

Omgevingsvisie gemeente Buren

In de omgevingsvisie van de gemeente Buren, is 'een gezond en veilige leefomgeving' één van de vijf speerpunten voor ons beleid op de fysieke leefomgeving. In onze visie zijn we een 'gezonde' en veilige gemeente, waar iedereen gemakkelijk kan sporten, bewegen, spelen en recreëren in een prettige woonomgeving en zich daar veilig voelt. We streven naar meer groene routes in kernen, een grotere veiligheid en activiteiten voor alle doelgroepen. We kiezen voor multifunctionele beweegplekken, een groene dooradering van de kernen en bevorderen het fietsgebruik. We zijn ervan overtuigd dat een veelzijdig aanbod van sport en bewegen nieuwe sociale verbanden oplevert die bestaande netwerken aanvullen en verbinden, het langer leven van ouderen in een goede gezondheid bevordert en verveling, eenzaamheid en overlast tegengaat.

"We zetten in op het stimuleren van gezond gedrag en een gezonde leefomgeving. Om (sociale en fysieke) gezondheidsklachten te verminderen, de gezondheidszorg binnen onze gemeente goed te houden, de groeiende groep ouderen langer fit en in een goede gezondheid zelfstandig te laten leven en in te spelen op bijvoorbeeld warmere periodes"

– Omgevingsvisie Buren, 2022 –

Lokale kaders

Transformatieprogramma Sociaal Domein 'Op weg naar het Buren van morgen', december 2023

Om te komen tot een getransformeerd Sociaal Domein (met als belangrijkste oorzaak de transitie Sociaal Domein en Zero Based Budgetting, ZBB), gedreven vanuit ons visiedocument 'Kansen Pakken', is het transformatieprogramma Sociaal Domein opgesteld (januari 2022). Dit transformatieprogramma is december 2023 herijkt tot het nieuwe transformatieprogramma 'Op weg naar het Buren van morgen'. Naast het credo 'Iedereen doet mee', is één van de doelen van het transformatieprogramma dat we ons richten op wat inwoners nog wél kunnen, het meedoen naar vermogen én de beschikbaarheid van zorg en ondersteuning voor de mensen die dat het meest nodig hebben.

De (financiële) houdbaarheid van de zorg in de gemeente Buren blijft ook één van de doelstellingen binnen de transformatie van het sociaal domein. Tegelijkertijd ligt hier ook een grote uitdaging. Hoe zorg je er met alle maatschappelijke ontwikkelingen voor dat we kunnen blijven voldoen aan onze wettelijke plicht om ondersteuning te bieden wanneer dat nodig is.

In het transformatieprogramma geven we invulling aan de missie, visie en uitgangspunten van de visie 'Kansen Pakken' middels vier actielijnen. Om te komen tot een getransformeerd sociaal domein waar iedereen mee doet in een vitale samenleving, hebben we nog wat stappen te zetten. We gaan hieraan werken door de inzet op preventie voort te zetten en te verstevigen, blijvend in te zetten op de kwaliteit van het sociaal team, de samenwerking met partners te intensiveren en ons opdrachtgeverschap naar partners beter in te vullen. Door op deze actielijnen in te zetten, gaan we veel meer gezamenlijk met al onze partners werken aan de doelen en opgaven waar we als gemeente en maatschappij als geheel voor staan. Zo komen we ook meer aan de voorkant, waardoor erger voorkomen kan worden, zowel in leed als de inzet van zware zorg.

Coalitieakkoord 'Samen voor het Buren van morgen'

Samenwerking is de basis voor de komende jaren. Zonder inwoners, ondernemers, maatschappelijke en regionale partners en overheden begint de gemeente niets. Investeren in relaties is daarom belangrijk. Samen voor het Buren van morgen doen we door naar elkaar te luisteren, elkaar te stimuleren en iedereen mee te laten doen.

Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA)

Het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) is een landelijk akkoord waarin de rijksoverheid, gemeenten en zorgverzekeraars afspraken hebben gemaakt over hoe het preventief gezondheidsbeleid kan worden versterkt en duurzaam kan worden geborgd.

Het GALA bestaat uit 15 programma's gericht op het ontwikkelen van een samenhangende lokale aanpak op het gebied van gezondheid, sport en bewegen én sociale basis.

Lokaal Sportakkoord Buren

Eén van de programma's uit het GALA is het Sportakkoord II, een vervolg op het Sportakkoord 1.0 waarbij lokale samenwerking een centraal thema is. Bij de herijking van het sportakkoord Buren is een doorvertaling gemaakt van de eerder gestelde ambities en doelen uit het bestaande sport- en beweegakkoord Buren. De herijking is nu gebaseerd op de vernieuwde ambities en thema's uit het landelijk sportakkoord 2.0, vertaald naar de Burense context. Dit betekent dat veel hoofdstukken, ambities én acties uit het huidige lokaal sport- en beweegakkoord overleefd zijn gebleven, soms in iets aangepaste vorm. Maar ook dat een aantal behaalde acties plaats hebben gemaakt voor nieuwe. De herijking is dan ook niet bedoeld om heel veel nieuwe of andere doelen of ambities te stellen, maar vooral de manier waarop duidelijker te beschrijven en te borgen. Met als doel richting en sturing te geven om de lokale uitvoering te versterken waarbij recht wordt gedaan aan de positieve beweging die is ingezet die aansluit bij Buren Beweegt!

De thema's uit het Lokaal Sportakkoord Buren zijn inclusie en diversiteit, maatschappelijke waarde van (top)sport, van jongens af aan vaardig in bewegen, vitale sport- en beweegaanbieders, sociaal veilige sport en ruimte voor sport en bewegen.

Bijlage 3. Participatie

De klankbordgroep heeft naast de participatie individueel advies gegeven over de conceptnota.

Naam	Organisatie
Iris van Ditshuizen	Iriszorg
Mark Dubelaar	Burense Sport Coöperatie
Joep Kats	Inwoner
Dirk van Suilichem	VV de Driesprong
Andreas Tan	Beusichem Leeft
Jeanne van der Gun	Beusichem Leeft
Stefan Uebersezig	Vitas Fysiotherapie

Participatieproces bij de totstandkoming van beleid

Datum	Actie	Voor wie
Oktober 2022	Beeldvormende avond	Gemeenteraad
Januari 2023	Aanvullende vragenlijst Gezondheid	Gemeenteraad
Maart 2023	Startnotitie	Gemeenteraad
Maart 2023	Inspiratiebijeenkomst Buren Beweegt! <i>Van start- naar keuzenotitie</i>	Inwoners, verenigingen (sport, speeltuin, buurt), gemeenteraad, jongerenraad, welzijnsorganisaties, onderwijs, zorgorganisaties, samenwerkingspartners
Juni 2023	Keuzenotitie	Gemeenteraad
September – december 2023	Onderzoek organisatie Buren Beweegt & onderzoek exploitatie/beheer beweegtuinten	
December 2023	Advies conceptnota	Participatieraad & klankbordgroep

Bijlage 4. Positieve Gezondheid

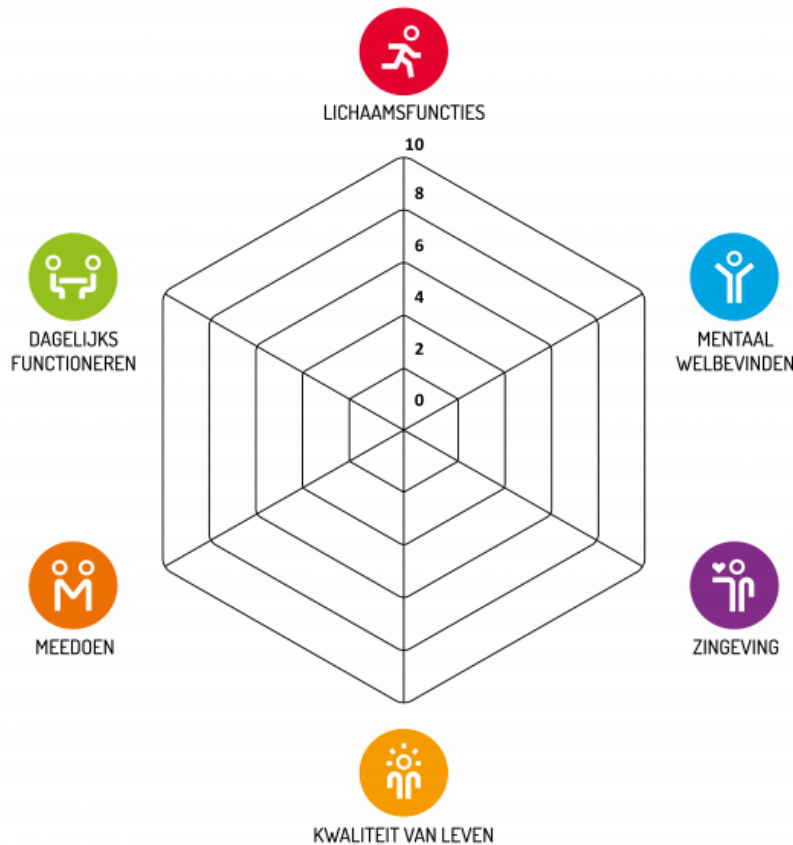
Positieve gezondheid is een brede kijk op gezondheid, uitgewerkt in zes dimensies. Met deze brede kijk wordt bijgedragen aan het vermogen van mensen om met fysieke, emotionele en sociale uitdagingen in het leven om te gaan. En om zelf regie te voeren.

Positieve gezondheid bestaat uit zowel een gedachtegoed als een methode.

Het gedachtegoed gaat om het kijken naar wat er wel kan, in plaats van de kijk op gezondheid als de afwezigheid van ziekte. Bij positieve gezondheid wordt juist breder gekeken. Het gaat ook niet om een statische situatie of een te bereiken doel, maar om de veerkracht van mensen om zich aan te passen aan wat zich in het leven voordoet. Dit is een dynamische benadering die meer recht doet aan mensen en wat voor hen betekenisvol is.

De methode betreft de uitwerking in zes dimensies, te zien in het spinnenweb in bijgevoegde figuur. Uit onderzoek is gebleken dat mensen naast lichamelijke gezondheidsaspecten ook zingeving, meedoen en kwaliteit van leven belangrijk vinden. Met dit spinnenweb kunnen mensen, met behulp van een arts of professional hun eigen gezondheid in kaart brengen. Zo kan er op maat met een inwoner gesproken worden over gezondheid en welzijn.

Positieve gezondheid sluit met deze zes dimensies goed aan bij onze missie en visie dat iedereen mee doet via een zinvolle daginvulling, gezonde leefstijl en een sterk netwerk. Positieve gezondheid stimuleert hiermee ook een brede integrale kijk op het leven van inwoners. Binnen een mensenleven lopen de verschillende zaken waar de gemeente bij betrokken is immers dwars door elkaar heen.

Bijlage 5. Preventie- en handhavingsplan Buren 2024 – 2027

Het preventie- en handhavingsplan alcohol Buren 2024 – 2027 is toegevoegd als aparte bijlage.

Bijlage 6. Maatschappelijke waarde sport en bewegen Social Return of Investment (SROI)

In vergelijking met mensen met een laag inkomen en laag opleidingsniveau, leven mensen met een hoog inkomen en hoog opleidingsniveau gemiddeld genomen niet alleen zes jaar langer, maar ook vijftien jaar langer in goede gezondheid. Gezondheidsverschillen ontstaan niet alleen door individuele leefstijlfactoren. Socio-economische factoren zoals voldoende bestaanszekerheid, het volwaardig kunnen participeren in de samenleving, het beschikken over een sociaal netwerk, een prettige fysieke leefomgeving en voldoende toegang tot passende zorg en ondersteuning spelen een grote rol bij de mate van gezondheid en veerkracht die mensen ervaren. Wanneer iemand structureel sport of beweegt, kan dit vaak tot €75.000 aan maatschappelijke waarde per persoon opleveren over de rest van zijn of haar leven. Denk hierbij aan gezondheids-, sociale- en/of arbeidsvoordelen.

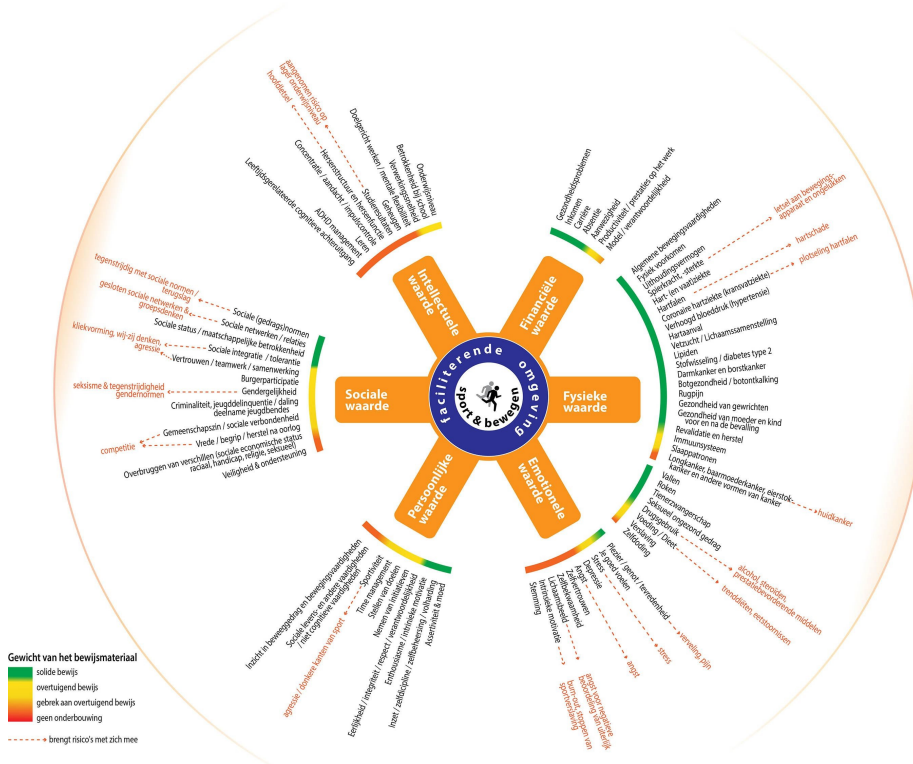
Sporten en bewegen heeft op veel maatschappelijke gebieden een positieve uitwerking. Naast de waarde die het heeft voor onze fysieke gezondheid, is het ook een belangrijk middel om maatschappelijk rendement te behalen. Het Kenniscentrum sport & bewegen heeft laten uitrekenen wat de 'Social Return of Investment' (SROI) is. Iedere euro die wordt geïnvesteerd in sport en bewegen levert 2,7 euro op in maatschappelijke waarde, bijvoorbeeld in vermeden zorg en mentale gezondheid. De grootste opbrengstposten zijn hierbij kwaliteit van leven, minder ziekteverzuim, hogere arbeidsproductiviteit, minder zorgkosten, een hogere levensverwachting en een verbetering van welzijn en geluk. Voor Buren is dit zelfs 3,4. Dit houdt mogelijk verband met de gemeentelijke bestedingen per inwoner (hoe lager de bestedingen, hoe hoger de SROI). Investeren in sporten en bewegen levert dus wel degelijk iets op. Op pagina 29 is de SROI van Buren te vinden.

Het preventie- en handhavingplan alcohol Buren 2024 – 2027 is toegevoegd als aparte bijlage.

Human Capital Model

Het Human Capital Model laat dit ook zien. In dit model zijn maar liefst 79 effecten van sporten en bewegen beschreven ingedeeld in een zestal kernwaarden (fysiek, emotioneel, sociaal, persoonlijk, intellectueel en financieel). Het zegt overigens niet dat als we €1,- extra investeren in sport en bewegen, dit €3,40 aan maatschappelijke winst oplevert.

Het interactief Human Capital Model is beschikbaar via Kenniscentrum Sport en Bewegen.

	Lokaal	Landelijk
Gemiddeld aantal sport-accommodaties	25,7	21,5
Gemiddelde afstand tot sporthal	6,1 km	1,6 km
Score beweegvriendelijke omgeving	37	60
Nabijheid van voorzieningen	15	41
Sportaccommodaties	33	62
Recreatief groen en blauw	62	63
Speelplekken	0	72
Uitgaven gemeente sport en bewegen per inwoner	€ 11,5	€ 83,5

	Lokaal	Landelijk
Ervaren goede gezondheid	78,2%	79,1%
Obesitas	15,9%	14,7%
Stress	13,1%	17,7%
18 - 64 jaar	15,1%	21,2%
65+	7,2%	6,5%
Jongeren met psychische klachten	28,4%	27,4%

	Lokaal	Landelijk
Beweegrichtlijnen	40,0%	50,4%
18 - 64 jaar	41,6%	54,2%
65+	35,3%	38,2%
Niet-sporters	54,7%	49,3%
Sportbondleden	26,2%	24,0%
0 - 9 jaar	19,7%	20,0%
10 - 24 jaar	46,8%	43,0%
25 - 44 jaar	26,2%	22,0%
45 - 64 jaar	22,6%	21,0%
65+	17,5%	17,0%
Ongeorganiseerde sporten		
Wielrennen	1,0%	2,5%
Fitness	18,0%	20,3%
Sportief wandelen	3,0%	1,7%
Hardlopen	8,0%	9,2%
Fietsgebruik	30,0%	36,6%

Bijlage 7. Bronvermelding

1. Breedveld, K., E. Elling, R. Hoekman en D. Schaars (2016). Maatschappelijke betekenissen van sport: wetenschappelijke onderbouwing en weerslag in lokaal beleid. Utrecht/Ede: Mulier Instituut/Kenniscentrum Sport.

Sportbeleid gaat allereerst om het bevorderen van de gezondheid en om het in beweging brengen van de samenleving. Het bredere beweeggedrag en de gezondheidswaarde die hieraan is gekoppeld, wint het van het bevorderen van sport op zichzelf. Met behulp van sport wordt bijdragen aan sociale participatie en integratie. Niet toevalligerwijs zijn dit ook de beleidsterreinen (beleidsterreinen gezondheid en welzijn/wmo) waarmee bij de totstandkoming van de sportnota wordt samengewerkt'

2. Bailey, R. et al. (2023). The Human Capital Model. Welke effecten hebben sporten en bewegen? (kenniscentrumsportenbewegen.nl)
3. Gemeente Buren. Startnotitie 'Buren Beweegt!' (februari 2023)
4. Gemeente Buren. Keuzenotitie 'Buren Beweegt!' (juni 2023)
5. Gemeente Buren. Lokaal Sportakkoord (herijking, juni 2023)
6. Gemeente Buren. Integraal plan van aanpak GALA (oktober 2023)
7. Gemeente Buren. Transformatieprogramma Sociaal Domein 'Op weg naar het Buren van morgen' (herijking, december 2023)
8. Gezondheidsinformatie Nederland (2022), Dashboard GGD. Verzameling gezondheidscijfers van de Kindermonitor 2021, Jeugdmonitor 2021, Jongvolwassenen monitor 2022 en Volwassenen & Ouderen monitor 2022. Dashboard - Buren (ggd gelderlandzuid.nl)
9. Gezondheidsinformatie Nederland (2022). Waar Staat je Gemeente. www.waarstaatjegemeente.nl
10. Gezondheidsinformatie Nederland (2022). Buurt Atlas. www.buurtatlas.nl
11. Gezondheidsinformatie Nederland (2022). Centraal Bureau voor Statistiek. www.cbs.nl
12. ICSadviseurs 'Bouwen aan een vitale en sportieve samenleving' (2021). Stappenplan voor vitaal sportbeleid'. SPORT-recente-projecten-van-ICSadviseurs.pdf
13. Kenniscentrum Sport & Bewegen (2022). De SROI van sporten en bewegen. De SROI van sport en bewegen 2022 - YouTube
14. Kenniscentrum Sport en Bewegen Whitepaper 'Speel, ren, fiets, skate, zwem sup en bewandel...'(2019). <https://www.kennisbanksportenbewegen.nl/?file=9821&m=1578040553&action=file.download>
15. Omgevingsvisie gemeente Buren (2022). Omgevingsvisie - Gemeente Buren
16. Raad Volksgezondheid en Samenleving (2010). Van zz naar gg. Achtergrondstudie - [_van_ZZ_naar_GG\(1\).pdf](http://_van_ZZ_naar_GG(1).pdf)
17. Raad Volksgezondheid en Samenleving (2021). Een eerlijke kans op een gezond leven. Advies+Een+eerlijke+kans+op+gezond+leven.pdf
18. Sport toekomstverkenning (SVT). Naar een sportiever Nederland. (n.d.). Sport En Bewegen in Cijfers. <https://www.sportenbewegenincijfers.nl/toekomstverkenning>
19. VNG. Propositie Publieke Gezondheid (2021) Samen op weg naar een lokale gezondheidsinfrastructuur. 7_propositie_publieke_gezondheid.pdf (vng.nl)